

Roskilde Domkirke

Styring af sognekirke og turistattraktion

Christoffersen, Lisbet

Published in:
Religionsvidenskabeligt Tidsskrift

Publication date:
2015

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Christoffersen, L. (2015). Roskilde Domkirke: Styring af sognekirke og turistattraktion. *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, (62), 77-90. Artikel 6.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Roskilde Domkirke. Styring af sognekirke og turistattraktion

LISBET CHRISTOFFERSEN

ENGLISH ABSTRACT: *In 1998 Roskilde Cathedral was admitted to the UNESCO world heritage list. In order to meet the challenges following from this status, the governance network around the church was reorganized in 2013 and a new foundation was established. I examine the reorganization as a token of a potentially new tendency in structuring the functions of such church buildings which are attributed particular status in the realm between the Danish model of religion and the Danish cultural heritage.*

DANSK RESUMÉ: *I 1998 blev Roskilde Domkirke en del af UNESCOs verdensarvsliste, og som resultat af de udfordringer, der er fulgt med denne status, er governance netværket rundt om domkirken i 2013 blevet reorganiseret med tilføjelsen af en ny fond. Denne artikel undersøger denne reorganisering, da den kan være udtryk for en ny tendens i styring af kirkebygninger, der med deres særlige status i kulturarven ligger på grænsefladen mellem den danske religionsmodel og museumsvæsenet.*

KEYWORDS: *Governance; Roskilde Cathedral; tourism*

Roskilde Domkirke og Jellingmonumentet har sammen med Kronborg indtil 2014 været de eneste danske *sites* på Unescos liste over verdenskulturarv.¹ De har historisk tjent til at befæste "et frugtbart parløb mellem verdslige og gejstlige interesser", som Ulla Kjær udtrykker det i sin bog om Roskilde Domkirke (2013, 37). At påvise dette parløb går som en samlende tese gennem hele Kjærs bog: Kongemagt og kristendom som fortsat gensidig sikring af nationen.

Denne historiske kobling ser ud til også at bestå i fremtiden. I bogen *Fremtidens danske religionsmodel* illustrerede vi det med forsidebilledet, der viser regentparret,

1 <http://www.kulturarv.dk/verdensarv> (set 6. september 2014).

folketingets formand og statsministeren, der fejrer årtusindskiftet den 3. december 2000 ved bl.a. at afholde en festgudstjeneste i den nyrestaurede Jelling kirke og i samme forbindelse åbning af museumsområdet 'Kongernes Jelling' (Christoffersen et al. 2012, 14). Gudstjenesten synliggjorde således et religiøst-kristent bidrag til grundfortællingen om, at nationen består gennem et fællesskab mellem stat, monarki og kirke.

Laura Maria Schütze (2013) ser som Margit Warburg (2005) konstruktionen i Jelling som civilreligion og identificerer det samlede Jellingmonument som "ikke kun den såkaldte Jellingsten, men hele monumentet i Jelling. Det vil sige to gravhøje, rester af en stor skibssætning, kirken, Gorm den Gamles runesten og Harald Blåtands runesten" (Schütze 2013, 58). Tilsvarende forklarer Nationalmuseet på tavler bl.a. ved indgangen til Jelling kirkegård, at Jellingmonumentet består af de to runesten, middelalderkirken og de to høje.

Ud fra dette blik kunne man forestille sig, at det samlede bygningsværk i Roskilde Domkirke og Jellingmonumentet mht. styring, finansiering og daglig brug funktionelt og strukturelt var en del af museumsvesenet og tilrettelagt med henblik på turisme. Det er imidlertid ikke tilfældet. Jelling kirke og Roskilde Domkirke er aktive sognekirker i de sogne, de ligger i, og Roskilde Domkirke er samtidig stiftets kirke. Styringsstruktur og finansiering tager afsæt i denne funktion.

Musealt pres på religionsmodellen

I bogen *Fremtidens danske religionsmodel* spurgte vi som redaktører, om "udviklingen er på vej mod et nyt tippepunkt, hvor den danske religionsmodel bliver ustabil og må omdannes for at kunne genfinde en ny, relativ stabil position i samfundet" (Christoffersen et al. 2012, 383).

Et af de emner, der presser religionsmodellen, er finansieringen af kirker og trosamfund (Kærgård 2012).² Den fremtidige finansiering af de godt 2.200 kirkebygninger, hvoraf mange tilhører den danske kulturarv, udfordrer stabiliteten bag den eksisterende styringsstruktur (jf Iversen i dette nummer af *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* samt Christoffersen 2015a og 2015b, under udgivelse).

For at undersøge denne udfordring fokuserer jeg i denne artikel på styringsstruktur, finansiering og tilrettelæggelse af den faktiske brug af Roskilde Domkirke. Roskilde Domkirke har i perioden 2005-2014 fået særlige anlægs- og vedligeholdelses-tilskud på finansloven, ligesom der i 2013 er etableret en ny fond til formidling af kulturarven Roskilde Domkirke.³ Det ser ud som om den eksisterende styringsstruktur er kommet til kort i forhold til de museale behov, og det ser ud som om Roskilde

2 Se også det FKK-finansierede forskningsprojekt 2014-2017 *What Money Can't Buy* http://teol.ku.dk/nyheder/nyheder2014/forskere_vil_undersoege_folkekirkens_udvikling/ (set 6. september 2014).

3 Se finansloven 2013, § 22 samt bilag vedrørende stiftelsen af Fonden til formidling af Kulturarven Roskilde Domkirke, jf. oversigt i listen over bilag til denne artikel.

Domkirke trækker i flere retninger på én gang; udad mod museumsvesenet og samtidig på én gang opad og nedad inden for religionsmodellens finansierings- og styringsstruktur fra den kendte menighedsråds-styrings og finansiering til tydeligere inddragelse af såvel statslige som private instanser.

I artiklen undersøger jeg denne reorganisering for at se, hvad den ændrer for Roskilde Domkirke. Det vil gøre det muligt for fremtidige studier at undersøge, om lignende modeller er ved at blive taget i brug for andre kirker med høj profil inden for den danske kulturarv.

Government og governance

Set fra et juridisk perspektiv tager et svar på spørgsmålet om, hvordan man agerer styringsmæssigt med Roskilde Domkirke, når den lægger sig i grænsefladen af religionsmodellen, afsæt i reglerne om, hvem der ifølge lovgivningen har kompetence til hvad i forhold til institutionen (Zahle 2001). Udøvende magt i det offentlige Danmark, og især de beslutninger, der koster skatteyderne penge, skal være truffet af rette myndighed (specialitetsprincippet) og have hjemmel i lov. Formålet er at undgå sammenblanding af hensyn og principper i udøvelse af offentlig forvaltning. Denne offentlig-retlige tænkeform tager afsæt i staten og forudsætter klare skel mellem offentligt og privat. Tankegangen kaldes *governmental*: hierarkisk, lovgivningsbaseret, myndighedsbaseret, specialitets- og kompetencebaseret (Torfing et al. 9ff.).

Modsat i civilsamfundet, på markedet og mellem private indbyrdes. Her er udgangspunktet, at juridiske personer indgår aftaler, fastlægger vedtægter, danner foreninger og fonde og på dét grundlag træffer beslutninger (Zahle 2001). I civilsamfundet, erhvervslivet og de selvejende institutioner eller fonde fastlægger vedtægten rammerne for beslutningerne.

Imidlertid oprettes i stigende grad netværk med inddragelse af både offentlige myndigheder og private parter med henblik på netværks-styring af de opgaver der rejser sig. Man taler om 'A Turn to Governance', dvs. strukturer, der inddrager både de formelt juridiske og mere uformelle parter (Torfing et al. 2012; Joerges 2004, 340). Lovgivningens formelle regler suppleres med koordinering mellem forskellige uformelle instanser.

Governance-begrebet har fundet bred anvendelse og vundet indtog i den religionssociologiske litteratur (jf. Martikainen 2012). I nogle tilfælde forstås governance som et andet udtryk for de regler, der fastlægger styringssystemet. Andre vil, i respekt for government-begrebet, ved governance forstå de styringsmekanismer, der ikke er juridiske. Jeg følger en definition, der rummer både juridiske regler og andre normer og praksisser, der tilsammen fastlægger den faktiske styringsmodel på et område. Afgørende er, at styringen sker for at opnå fælles mål; disse fælles mål kan være fastlagt retligt i lovgivningen, men de kan også være fastlagt politisk i policy papers mv., og de kan være fastlagt i andre formelle eller uformelle styringsinstru-

menter fra civilsamfundet. Det andet karakteristiske for et governance-perspektiv er, at man ikke ser på en organisation ud fra dens offentlig-retlige relationer alene; alle aktører i netværket, være sig statslige, kommunale, erhvervsorganisationer, kirkelige eller andre, er relevante. Aktørernes formelle position tildeler og begrænser deres platform (jf Torfing et al. 2012, 45); men uanset de formelle forhold forudsætter deltagelse i governance-netværk, at de faktisk bidrager til styringen hen mod fælles fastlagte offentlige formål.

Det er karakteristisk for governance-styring, at aktørerne i styringsnetværket kommer fra både statsligt/offentligt, markedsbaseret samt civilsamfunds baggrund (*multi-level* og *pluricentric*) og gør sig gensidigt afhængige gennem fælles fastlagt, offentligt formål, skabt gennem forhandling og gensidig tillid i et styringsnetværk. Ved at inddrage alle relevante aktører, bliver sådan et governance-netværk egnet til at styre komplekse, sociale problemer og finde holdbare løsninger. Sådanne styringsnetværk kaldes *interactive governance* (Torfing et al. 2012, 15. 31. 45; Gaultier, Martikainen & Woodhead 2013, 17-18).

Inden for religionssociologien har governance-studier taget afsæt i studier af ikke-statsligt regulerede religioner, f.eks. islam, og i trossamfunds produktion af velfærdsgoder. Begrebet kan imidlertid også anvendes til at få øje på *multi-level and pluricentric networks* rundt om styringen af statsligt reguleret religion som de nordiske nationalkirker (Martikainen 2013, 140 ff.).

Roskilde Domkirkes governance-struktur.

Roskilde Domkirke er som alle andre kirkebygninger i Danmark omfattet af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker mm. (brugsloven) og lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde (kirkebygningsloven). Den løbende drift og vedligeholdelse finansieres efter lov om folkekirkens økonomi (økonomiloven) af den lokale kirkeskat, der betales af folkekirkens medlemmer i ligningsområdet, mens de skatteydere, der ikke betaler kirkeskat, heller ikke bidrager til drift og vedligeholdelse af hverken Jellingmonumenterne eller Roskilde Domkirke.

Af lovgivningen om styring og finansiering af kirkebygninger i Danmark følger, at menighedsrådet i Roskilde Domsogn har ansvaret for drift og vedligeholdelse af domkirken og pligt til at føre dagligt tilsyn. Finansieringen af drift og vedligeholdelse beslutes i menighedsråd og provstiudvalg med finansiering over kirkeskattemidler, fastlagt i provstiudvalget. Provstiudvalget beslutter, hvilke synsudsatte arbejder, der skal medtages på budgettet og medfinansieres og fastlægger en frist for arbejdets udførelse; en afgørelse, der dog kan påklages til biskoppen. Stiftsøvrigheden skal godkende istandsættelse af kirkebygninger, der er over 100 år gamle eller omfattet af særligt syn. Ligeledes anskaffelse af kunstnerisk udsmykning, med mindre der er tale om løse genstande, samt ændring eller istandsættelse af bestående kunstnerisk udsmykning og evt. fjernelse af denne. Stiftsøvrigheden godkender endelig også

anskaffelse, ændring eller istandsættelse af alter, døbefont, prædikestol, orgel, klokker mv. Nationalmuseet, de kgl. bygningsinspektører og Akademiet for de skønne Kunster yder stiftsøvrigheden sagkyndig bistand, og er der tale om kunstnerisk udsmykning, som er over 100 år gammel, skal forslag til ændringer direkte tilvejebringes gennem Nationalmuseet, der også har kompetence til at fremsætte forslag til restaurering af kalkmalerier. På finansloven, § 22.11.15, er der tilsvarende en bevilgning på 17 mio. kr. til brug for restaureringsarbejder af kalkmalerier, anbefalet af Nationalmuseet samt for tilskud til mere omfattende istandsættelser.

Alle kirkebygninger er således omfattet af et multi-level styringsnetværk med både statslige museumsfaglige repræsentanter og lokale, direkte og indirekte valgte beslutningstagere, der repræsenterer folkekirkens medlemmer, som også er dem, der betaler.

Formålet fremgår af kirkebygningslovens § 1:

1. Virke til, at folkekirkens kirkebygninger danner den bedst mulige ramme om menighedens gudstjenester, de kirkelige handlinger og andre kirkelige aktiviteter⁴
2. At sikre, at der ikke sker en forringelse af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygninger og kirkegårde.

Den kirkelige lovgivning sikrer dermed, at kirkebygningerne ikke alene bruges til gudstjeneste, men også fremmer museale formål. Og omvendt: kirkebygningerne er ikke omfattet af f.eks. fredningslovgivningen, der freder enhver bygning fra før 1536, der ikke er i brug til gudstjenesteformål – mens de bygninger (kirker), der bruges til gudstjenesteformål skal vedligeholdes med henblik på deres dobbelte formål: gudstjenstlig ramme og museumsbygning. Folkekirkens medlemmer betaler det hele over kirkeskatten, mens resten af befolkningen via staten alene bidrager med adgang til særdeles moderate tilskud over finansloven.

Derudover fremgår det af kirkebygningslovens kap IV, at ca. 40 særligt bevaringsværdige kirkebygninger er omfattet af et særligt kirkesyn, udpeget af Kirkeministeren. Ved hovedistandsættelse eller større udvidelse kan kirkeministeren endelig nedsætte et særligt syn af sagkyndige. Her fastlægger ministeren synets beføjelser. Det særlige kirkesyn har fokus på kirken som bygningsmindesmærke, kirkens umiddelbare omgivelser samt løsøre og andet tilbehør af kunstnerisk, historisk eller arkæologisk interesse. Kirkesynet beslutter, i overværelse af repræsentanter for menighedsråd og provstesyn, de arbejder, der bør udføres. Stiftsøvrigheden afgør, hvad der videre skal foretages, men finansieringen er den samme: kirkeskatten, betalt af folkekirkens lokale medlemmer og evt. tilskud fra finanslovsbevillingen.

Særligt for Roskilde Domkirke gælder endelig, at Kirkeministeriet er ansvarlig for udgifter til ordinær vedligeholdelse og istandsættelse af de kongelige begravelseskapper, løbende finansieret over finansloven, § 22.11.01. Endvidere er der over finans-

4 Kirkebygningslovens § 1, litra 2) vedrører kirkegårde og er ikke relevant for denne artikel.

loven i perioden 2005-2011 bevilget midler til istandsættelse af begravelseskapperne og domkirkens tag. I forlængelse heraf afholdes udgifter til opførsel af regentparrets gravmæle i domkirken fortsat over finansloven, § 22.11.15.

Museumsloven slår fast, at fagligt og økonomisk bæredygtige museers virksomhed og samarbejde skal sikre kulturarv og naturarv i Danmark gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling.

Roskilde Museum bidrager således til, at kulturarven i Roskilde Domkirke indsamles, registreres, bevares og er genstand for forskning og formidling. Af Kulturstyrelsens krav og anbefalinger til statsanerkendte museer (2014), fremgår bl.a. en anbefaling om, at museerne øger kvaliteten af opgavevaretagelsen gennem aftaler og samarbejde med relevante parter lokalt, regionalt, nationalt og internationalt, ligesom det anbefales at museerne klargør deres strategi mht. indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling. Roskilde museum har bl.a. etableret samarbejde med Roskilde Domkirke og VisitRoskilde "omkring udviklingen og fælles markedsføring af de respektive parter til erhvervslivet. Samarbejdet skal medføre øget kendskab til kulturinstitutionerne i Roskilde, simplificere adgangen til kulturinstitutionernes tilbud for erhvervslivets hoteller, conferencecentre og andre interessenter samt skabe værditilvækst institutionelt" (*Årsberetning 2013*, 17-18). Denne markedslogik bag kultursamarbejdet fremgår tilsvarende af *Udkast til turismestrategi for Roskilde kommune 2014*. Her er blandt tre identificerede strategispor for det første nævnt historie og verdensarv: "Roskilde skal hvile på sin stærke kulturhistorie og brande sig på viking, middelalder og verdensarv", som det hedder.

Kulturstyrelsen, der er den danske partner i udpegningen af Roskilde Domkirke som verdensarv, udarbejder periodiske rapporter til UNESCO. Af den seneste for 2013, pkt. 1.3, fremgår, at der aktuelt samarbejdes med Roskilde kommune som byplanmyndighed om afklaring af en buffer zone, sigtelinjer mm.⁵ Det fremgår endvidere, at der er grundlag for både kommerciel og formidlingsmæssig videreudvikling af domkirken som UNESCO-site, herunder gennem bygningsmæssige ændringer.

På den baggrund skrev formanden for Roskilde domsogns menighedsråd i brev af 12. september 2012 til Roskilde kommunes borgmester, at domkirkens status som UNESCO verdensarv er "en status, der forpligter. Fremfor alt til at formidle viden til inden- og udenlandske gæster, der besøger kirken". Hun orienterede herefter om domkirkens planer om at bygge et formidlingscenter og foreslog en fælles arbejdsgruppe mellem kommune og menighedsråd samt en koordinering af anvendelsen af området rundt om domkirken i kommuneplanen.

Samlet lægger den almene kirkelige, museale og kommunale lovgivning således i sig selv op til en kompliceret styrings- og finansieringsstruktur med aktører fra både stat, kommune og kirke, der skal sikre kirkens hovedfunktion som kirke, men sideordnet hermed også sikre kulturarven i kirken. Dertil kommer, at de særlige styrings-

5 Der er således aktuelt byplanmæssigt arbejde for yderligere at frilægge området rundt om domkirken.

forhold omkring Roskilde Domkirke også inddrager dels UNESCO og dels turistbranchen i Roskilde som interessenter.

Finansieringsbehov fører til interaktivt styringsnetværk

I det brev, formanden for Roskilde domsogns menighedsråd den 12. september 2012 sendte til borgmesteren, fremgik afslutningsvis, at rådet ønskede hvad man kaldte "sammenhængende anlægs- og driftsbudgetter", og at man arbejdede på, at "den nødvendige anlægskapital skaffes ved egne midler og med midler fra private fonde".

Tanken var, at Roskilde Domkirkes forpligtelser i forhold til UNESCO-status skulle finansieres af kirkens egne midler. Domkirken havde allerede en opsparing på 817.621 kr., et beløb der var "opsparat til den videre udvikling af formidlingsforpligtelsen", skrev menighedsrådet til provstiudvalget i brev af 25. juli 2012. Man var "klar over, at de kirkelige ligningsmidler ikke rækker til et formidlingscenter, og at der derfor på anden måde skal skaffes finansiering" (Brev af 25. juli 2012). Man ville etablere en fond, der fremover kunne drive formidlingsopgaven og søgte derfor om frigivelsen af 500.000 kr. til anvendelse som grundkapital i den nye fond. Men her satte provstiudvalget hælene i og skrev tilbage 31. juli 2012, at "der er tale om at overføre indtægter, som genereres i det kirkelige system til en ny fondsdannelse". Provstiudvalget besluttede at bede stiftsøvrigheden sikre, at fonden blev etableret juridisk korrekt og fastslog samtidig, at "Det er ikke⁶ hensigten, at der skal indgå ligningsmidler i etableringen af et kommende formidlingscenter", der skal ses i sammenhæng med UNESCO-forpligtelserne. For at sikre, at fonden blev etableret ved midler, der var opsparat af entre-indtægterne, ikke kirkeskattemidler, ville man kun frigive 300.000 kr. Stiftsøvrigheden fastslog i sin godkendelsesskrivelse af 21. maj 2013, at dette beløb forudsætningsvis ikke kunne være ligningsmidler, og at beløbet ifølge det oplyste stammede fra entreindtægter fra turister.

Ideen var at lægge kirkeskat, entreindtægter og private fondsmidler sammen til bygning af et formidlingscenter. Men de kirkelige myndigheder hævdede et specialitetsprincip og fastslog, at centret ikke skulle bygges for kirkeskatten. Forpligtelsen over for UNESCO anså man for at ligge uden for religionsmodellens finansieringsområde.

I forbindelse med fondsdannelsen blev indgået en drifts- og samarbejdsaftale om den fremtidige funktion. Fonden skulle fremover oppebære indtægterne fra besøg i domkirken og samtidig være ansvarlig for sin del af rengørings- og vedligeholdelsesopgaven i kirken. Et medlem af menighedsrådet fandt, at menighedsrådet ikke skulle afgive ejerskabet til turistindtægterne, før fondsdannelsens økonomi var på plads, men kom ikke igennem med dette synspunkt.⁷ En af kirkens præster tog for-

6 Fremhævet med fed i provstiudvalgets brev af 28. august 2012 til stiftsøvrigheden.

7 Mindretalsudtalelse til menighedsrådets beslutningsprotokol ved ordinært møde 28. februar 2013, dagsordens pkt 3 v. Annie Larsen om, at en samarbejds- og driftsaftale ikke skulle underskrives af me-

behold med henblik på at få gjort klart, at menighedsrådet beslutter tidspunkter og betingelser for turisters adgang til kirken, ligesom præsten har fuld ret og pligt til at lægge gudstjenester og kirkelige handlinger som det fremgår af kirkelovgivningen, og menighedsrådet har ret til at sikre folk adgang til gudstjenester uden om formidlingscentret.

Disse rettigheder og pligter fremgår af den kirkelige lovgivning, der bl.a. fastslår, at folkekirkens gudstjenester er offentlige – der kan derfor ikke tages betaling for tilstedeværelse ved gudstjenester og kirkelige handlinger. Stiftsøvrigheden fastslog da også blot dette lovgivningsmæssige princip som led i sagsbehandlingen.

Fonden blev etableret 5. juli 2013. Fondsbestyrelsen sammensættes af fem medlemmer: én udpeget af Roskilde domsogns menighedsråd; én udpeget af Roskilde kommune; én udpeget af Nationalmuseet og to udpeget af Kulturstyrelsen. Denne sammensætning svarer til formålet med fondsdannelsen, nemlig at "formidle den kulturarv, som eksisterer i og omkring Roskilde Domkirke", bl.a. ved at oppebære indtægter og afholde udgifter, producere informationsmateriale, tilrettelægge rundvisninger, indrette servicefaciliteter (inkl. f.eks. en cafe), indgå i samarbejde med kulturinstitutioner og myndigheder om formidlingsprojekter og etablere en byggefond.

Som det fremgik ovenfor, har de kirkelige myndigheder allerede forpligtelser mht. sikring af kulturdimensionen af kirkebygningen. Hidtil har formidlingen af denne kulturelle dimension da også været varetaget af ansatte under menighedsrådet. Fondsdannelsen medfører en principiel opdeling mellem Roskilde Domkirke som kirke og Roskilde Domkirke som kulturarvsinstitution. Imidlertid fastslår den ligeledes indgåede samarbejds- og driftsaftale, at samarbejdet ikke alene drejer sig om den fælles benyttelse af parternes respektive faciliteter (dvs. kirken og det kommende formidlingscenter), men også om selve formidlingsdelen. Det fastslås, at menighedsrådet har beslutningskompetencen i forhold til administrationen af bygningerne og fonden i forhold til formidlingen af kulturarven både over for gæster og over for andre samarbejdspartnere; og så fastslås det, at formidlingsarbejdet skal ske "i respekt for og i overensstemmelse med folkekirkens grundlag og for så vidt angår aktiviteter i kirkebygningen i overensstemmelse med" brugsloven (jf. § 1, citeret ovenfor). Aftalen opretter et kontaktudvalg, der skal fastsætte fælles retningslinjer for besøgendes adgang til kirken, herunder i respekt for menigheden, samt aftale nærmere om skiltning mv. Konflikter om disse spørgsmål afgøres endeligt af et tvistnævn. Hele aftalen kan opsiges. Ønsker menighedsrådet at opsige aftalen, kan en sådan beslutning suspenderes til efter nyvalg til menighedsrådet og da tidligst efter to år. Der er med andre ord gjort, hvad man kunne, for at binde parterne sammen i en governance-struktur med fælles fastlagt formål og gensidige forpligtelser.

nighedsrådet, før rådet havde fået forelagt et budgetoverslag, der viste, at formidlingscentret er økonomisk bæredygtigt og kan betale for sin del af rengøring og vedligehold i kirkerummet.

Governance på grænsefladen mellem sognets kirke, historisk arv og turismens verdenskultur

Etableringen af Formidlingsfonden fører til kompetencepræcisering omkring Roskilde Domkirke: hertil og ikke længere går kirkens økonomiske, organisatoriske og funktionelle forpligtelse. Udenfor denne forpligtelse ligger finansiering og styring af anlæg og drift af et formidlingscenter; det er en kulturel, ikke en kirkelig opgave.

En sådan skarp opdeling er ny i finansiering og forvaltning af de danske kirker. Som det er fremgået af gennemgangen ovenfor, varetager de danske kirkebygninger netop både kirkelige og kulturelle formål, samtidig med, at de er finansieret over kirkeskattemidler.

En sådan skarp opdeling er også ny mht funktionen i en kirke, hvor netop sammenkædningen af det kirkelige og det kulturelle karakteriserer f.eks. indvielsen af Jellingmonumenterne ved en festgudstjeneste med deltagelse af regentparret, en gudstjeneste, der samtidig festligholder årtusindskiftet, jf. ovenfor.

En sådan mulig skarp opdeling er også, hvad man umiddelbart ser, når man besøger Roskilde Domkirkes ny hjemmeside: til den ene side 'sognekirke' med kirkegængere på vej til gudstjeneste og kirkelige handlinger og information om præster og menighedsråd, til den anden side opfordringen "besøg domkirken" med informationer til turoperatører, presse og skoler om åbningstider, historie og kulturarv.

Denne opdeling tager ikke umiddelbart højde for, at nogle turister måtte være interesseret i kirken som kirke. Hele konceptet 'religiøs turisme' (Griffin & Raj 2013) og de forventninger, besøgende inden for markedet for religiøs turisme måtte have (Olsen 2013) synes umiddelbart ikke at være tænkt ind.

Interviewsamtaler i forbindelse med udarbejdelse af udkast til denne artikel synes imidlertid at pege på, at der ikke er skabt en sådan skarp opdeling.⁸ Tværtimod, har klarhed over kompetencefordeling dannet grundlag for nyt og godt samarbejde, både i og for selve domkirken og som led i Kulturstrøget med by, kommune og erhvervsliv. Mere kirke og mere kultur, er sloganet.

Styringsmæssigt er der grundlag for at konkludere, at den eksisterende styringsstruktur fortsat har den lovgivningsmæssige kompetence mht. drift og vedligeholdelse af den kirkelige del af bygningens funktion. Derimod er kulturformidlingen placeret i en ny governancestruktur, der rummer både de hidtidige lovgivningsmæssige kompetencer med fokus på både kirke og kultur og de nye kompetencer i forbindelse med kulturformidlingen. I denne nye struktur indgår både statslige, erhvervsmæssige og civilsamfundsmæssige interessenter. Det ser ud til, at Roskilde Domkirke har skærpet grænsen mellem kirke og kultur og på det grundlag etableret en ny governance struktur.

8 Telefonisk interview den 30. april 2014 med formidlingsansvarlig David Høyer og sognepræst Paul Kofoed Christiansen, begge fra Roskilde Domkirke.

Spørgsmålet er, om denne udvikling er særegen for Roskilde, eller vi her ser et billede på en mere generel ustabilitet, der varsler generelle ændringer i de formelle styringsforhold for folkekirken, også under indtryk af sammenligninger med tilsvarende modeller i Europa (Christoffersen 2012; Fornerod 2015).

Der er næppe tvivl om, at den nye governancestruktur i Roskilde er etableret pga. UNESCO-forpligtelserne. Imidlertid er det en generel udfordring at fremtidssikre funktion og finansiering omkring Danmarks ikke-fredede middelalderkirker. Problemstillingen er relevant, og ikke blot blandt de tre UNESCO-kirker. Man kan blot tænke på Ribe Domkirke og Københavns Vor Frue såvel som Hover kirke i Vestjylland, der med sin placering i 2006 på kulturministerens kulturkanon også pludselig rykkede ind i ligaen af kirker med en særlig kulturel forpligtelse.

Min tese er, at museumsvesenets nødvendige blik på folkekirkens kirkebygninger og den etablerede styringsstruktur afdækker en udfordring i grænsefladen mellem folkekirken, inden for religionsmodellen, og museumsvesenet med den dertil knyttede turisme, i grænsefladen eller uden for religionsmodellen. En udfordring der i praksis fremover vil fremkalde ændrede styringsstrukturer, fra offentligt-lokalt til både mere stat og mere privat. Det er samtidig min tese, at disse ændringer lægger op til en ændret forståelse af, hvad 'kirken' er, dvs. hvad folkekirkens kirkebygninger repræsenterer (kirke eller museum, offentligt eller privat), og hvad der dermed ligger inden for religionsmodellen, og hvad der ligger uden for.

Med denne undersøgelse af en ny governance struktur i Roskilde er der banet vej for yderligere undersøgelser, som kan be- eller afkræfte denne tese.

KILDER

- Bekendtgørelse af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde*, LBK 329 af 29/03/2014
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162458> (set 7. august 2014) – Kirkebygningsloven.
- Bekendtgørelse af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.*, LBK nr 330 af 29/03/2014,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162459> (set 7. august 2014) – Brugsloven.
- Bekendtgørelse af lov om folkekirkens økonomi*, LBK nr 331 af 29/03/2014,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162460> (set 6. september 2014) – Økonomiloven.
- Bekendtgørelse af museumsloven*, LBK nr 358 af 08/04/2014
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162504> (set 7. august 2014) – Museumsloven.
- Finansloven 2013 § 22 Ministeriet for Ligestilling og Kirke*; 22.11.02 (driftsbevilling til de kongelige begravelseskapeller i Roskilde Domkirke) samt 22.11.15 (anlægsbevilling med bemærkninger vedr. istandsættelsesarbejder på Roskilde Domkirkes begravelseskapeller og tag (2005-2011) og i forlængelse heraf opførelse af regentparrets gravmæle),
http://miliki.dk/fileadmin/share/publikationer/Finanslov_2013_-_22_Ministeriet_for_Ligestilling_og_Kirke.pdf (set 7. august 2014) – Finansloven.
- Fonden til formidling af Kulturarven Roskilde Domkirke*, bilag vedrørende stiftelsen, indhentet ved aktindsigt i Roskilde Domsogn, jf. mails 24. september 2013 fra daværende administrationschef Uffe Nielsen med bilag:
- Roskilde Domprovstis brev af 31. juni 2012 til Roskilde Domsogns menighedsråd vedrørende anvendelse af opsparet overskud på 817.621 kr på kulturarvsforpligtelsen.

Roskilde Domprovstis brev af 28. august 2012 til Roskilde Stiftsøvrighed med anmodning om legalitetskontrol af udkast til vedtægter for Fonden til formidling af kulturarven Roskilde Domkirke.

Roskilde Stiftskontors brev af 31. august 2012 til Roskilde Domsogns menighedsråd med anmodning om redegørelse for beslutningsgrundlag mv for den påtænkte fondsdannelse.

Udskrift af Menighedsrådets protokol, Roskilde Domsogn, møde 28. februar 2013, dagsordens pkt 3 vedr stiftelse af erhvervsdrivende fond til kulturarvsformidling.

Udskrift af Menighedsrådets protokol, Roskilde Domsogn, møde 25. april 2013, dagsordenens pkt 6, godkendelse af vedtægt for fonden til formidling af kulturarven i Roskilde Domsogn samt samarbejds- og driftsaftale mellem Roskilde Domsogns Menighedsråd og Fonden.

Roskilde Domsogns brev af 14. marts 2013 til Roskilde Stiftsøvrighed med ansøgning om frigivelse af midler til opsparring til kulturarvsformål.

Roskilde Domsogns brev af 2. maj 2013 til Roskilde Stiftsøvrighed med fremsendelse af godkendte vedtægter for fonden samt samarbejdsaftale, jf ansøgning om frigivelse af opsparring til kulturarvsformål.

Roskilde stiftsøvrigheds brev af 21. maj 2013 til Domprovstiets Provstiudvalg vedr frigivelse til opsparring til kulturarvsformål.

Roskilde Domprovstis brev af 23. maj 2013 til Roskilde Domsogn med godkendelse af frigivelse af 300.000 kr af opsparring til etablering af kulturarvsfond.

Vedtægter for fonden til formidling af kulturarven Roskilde Domkirke, Erhvervsdrivende Fond, godkendt af Menighedsrådet ved møde 25. april 2013 samt udkast C af 17082012 til vedtægter.

Samarbejds- og driftsaftale mellem Roskilde Domsogns Menighedsråd og Fonden til formidling af kulturarven Roskilde Domkirke, vedtaget af menighedsrådet 25. april 2013 samt udkast til aftale 14-02-2013.

Udskrift fra Erhvervsstyrelsen af registreringen den 05.07.2013 af Fonden til Formidling af Kulturarven Roskilde Domkirke med angivelse af fondens formål, tegningsregler, hjemadresse, grundkapital og bestyrelse.

Roskilde Domsogns brev af 12. September 2012 til Borgmester Joy Mogensen, Roskilde Kommune, vedr oprettelse af et formidlingscenter i tilknytning til Roskilde Domkirke, http://roskilde.dk/sites/default/files/fics/DAG/1970/Bilag/domsognets_henvendelse.pdf (set 7. august 2013).

Kulturstyrelsen – krav og anbefalinger til statsanerkendte museer, http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/KS/institutioner/museer/Museumsdrift/Krav_og_anbefalinger_til_statsanerkendte_museer.pdf (set 7. august 2014).

Udkast til turismestrategi for Roskilde kommune, VisitRoskilde.dk http://roskilde.dk/sites/default/files/fics/DAG/2458/Bilag/strategi_for_turisme_-_oplæg_til_workshop.pdf (set 6. august 2014).

Årsberetning 2013, Roskilde Museum [file:///C:/Users/lic/Downloads/A%CC%8ARSBERETNING2013_WEB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/lic/Downloads/A%CC%8ARSBERETNING2013_WEB%20(1).pdf) (set 6. august 2014).

HJEMMESIDER

<http://www.jellingmonumenterne.dk/page43802.aspx> (Vejle kommunes hjemmeside om Jelling, set 7. august 2014).

<http://natmus.dk/kongernes-jelling/jelling-som-unesco-monument/> (set 7. august 2014).

<http://www.roskildedomkirke.dk/> (set 6. september 2014).

<http://www.roskildemuseum.dk/> (set 7. august 2014).

<http://www.roskildemuseum.dk/forside/afdelingsmenu/afdelingssider/afdelinger/domkirkemuseet.aspx> (Domkirke-museets hjemmeside, set 7. august 2014).

<http://roskildekommune.dk/webtop/site.aspx?p=17814> (kulturstrøget, et samarbejde mellem kommune, Roskilde museum, Roskilde Domkirke, Roskilde kloster, roskilde-bibliotekerne, museet for samtidskunst, turisme og erhvervsliv i Roskilde bymidte, set 7. august 2014).

http://sogn.dk/jelling/fakta_om_sognet (set 7. august 2014).

<http://www.provsti.dk/vejle/> (set 7. august 2014).

<http://visit.roskildedomkirke.dk/> (set 6. september 2014).

UNESCO's beslutning vedr optagelse af Roskilde Domkirke på listen over verdenskulturarv samt opfølgende rapport 2013 kan ses på <http://whc.unesco.org/en/list/695/documents> (set 7. august 2014).

LITTERATUR

Christoffersen, Lisbet

2012 "Den aktuelle danske religionsretlige model", in: Lisbet Christoffersen, Hans Raun Iversen, Niels Kærgård & Margit Warburg, eds., *Fremtidens danske religionsmodel*, Anis, Frederiksberg, 239-258.

2015a "A long historical path towards transparency, accountability and good governance: on financing religions in Denmark" in: Francis Messner, ed., *Public Funding of Religions in Europe*, Ashgate, Farnham (under udgivelse).

2015b "From Previous Intertwinement to a Future Split in Governance Structures in Cultural and Religious use of Buildings: On Danish Funding of Religious Heritage", in: Anne Fornerod, ed., *Funding Religious Heritage*, Ashgate, Farnham (under udgivelse).

Fornerod, Anne

2015 "Introduction" & "Conclusion", in: Anne Fornerod, ed., *Funding Religious Heritage*, Ashgate, Farnham (under udgivelse).

Gauthier, Francois, Tuomas Martikainen & Linda Woodhead

2013 "Introduction: religion in market society", in: Francois Gauthier & Tuomas Martikainen, eds., *Religion in the Neoliberal Age*, Ashgate, Farnham, 1-18.

Griffin, Kevin A. & Razaq Raj

2013 "Introducing the Journal of Religious Tourism and Pilgrimage", *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage* 1, ii-iv.

Joerges, Christian

2004 "Constitutionalism and Transnational Governance: Exploring a Magic Triangle", in: Christian Joerges, Inger-Johanne Sand & Gunther Teubner, eds., *Transnational Governance and Constitutionalism*, Hart, Oxford, 339-375.

Kjær, Ulla

2013 *Roskilde Domkirke. Kunst og Historie*, Gyldendal, København.

Martikainen, Tuomas

2012 "The Global Political Economy, Welfare State Reforms and the Governance of Religion", in: Peter Nynäs, Mika Lassander & Terhi Utriainen, eds., *Post-Secular Society*, Transaction Publishers, London, p. 71-94.

2013 "Multilevel and pluricentric network governance of religion", in: Francois Gauthier & Tuomas Martikainen, eds., *Religion in the Neoliberal Age*, Ashgate, Farnham, 129-142.

Olsen, Daniel H.

2013 "A Scalar Comparison of Motivations and Expectations of Experience within the Religious Tourism Market", *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage* 1 (1), Art. 5, http://arrow.dit.ie/ijrtp/vol1/iss1/5/?utm_source=arrow.dit.ie%2Fijrtp%2Fvol1%2Fiss1%2F5&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages (set 7. August 2014)

Schütze, Laura Maria

2013 "Myten om Danmarks dåbsattest. Civilreligion i Kongernes Jelling", in: Margit Warburg, Signe Engelbreth Larsen & Laura Maria Schütze, eds., *Civilreligion i Danmark. Ritualer, myter og steder*, Univers, Højbjerg, 55-76.

Torring, Jacob, B. Guy Peters, Jon Pierre & Eva Sørensen

2012 *Interactive Governance. Advancing the Paradigm*, Oxford University Press, Oxford.

Warburg, Margit

2005 "Dansk civilreligion i krise og vækst", *Chaos. Dansk-norsk tidsskrift for religionshistoriske studier* 43, 89-108.

Zahle, Henrik

2001 "Marked og Myndighed", in: idem, *Dansk Forfatningsret 2 Regering, Forvaltning og Dom*, kap 35, 3. udgave, Chr. Ejlers Forlag, København, 17-19.

Lisbet Christoffersen, Professor (mso)

*Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet, samt Adjungeret Professor i
Kirke- og Religionsret, Afdeling for Systematisk teologi, Københavns Universitet*

